

(140)
שנה תשיעית

מורמיסין

שבועון ליצירה תורנית שעל יד מוסדות תקוע

מורמיסין שמח ללוות את החסידים גם בצאתם לדרך ולהביא עימו את ניהוחות בית המדרש אל תוככי המבוע הכמש. הגיליון עמוס לעייפה וקיימים בו אלמנטים מרדימים - עצרו להתרעננות.

מערכת מורמיסין מאחלת לכל כותביה קוראיה ומנוייה שבת קסומה ומאוחדת בפנסיון נופי גלבו.

א

גימ

שאבעם!

הפעם במורמיסין:

- מסכת שבת
- פרק הזורק
- סוגיית פתיחה
- ארבעה מאמרים על
- אותו נושא עם כל הקנייציים האפשריים

מלאכה אחת - שני כיוונים - שתי סוגיות | ידידיה שטכלברג

מבפנים החוצה. שהרי ההגדרה של 'פנים' ו'חוץ' תלויה באדם שמתחסס לבית כ'פנים'. לעומת הרחוב. המעבר במשנה מפעולה אנושית של 'הוצאה' לתוצאה של העברת חפץ, מאפשר הסתכלות מופשטת על האיסור כמעבר בין רשות א' לרשות ב' ולא כ"הוצאה" מהבית החוצה.

התפיסה שמלאכת ההוצאה היא דו כיוונית נמצאת גם בפרק א' משנה א' שם המשנה מפרטת גם מקרים שבהם בעל הבית נותן לעני מבפנים החוצה וגם מקרים בהם העני נותן לבעל הבית מהחוץ פנימה.⁴

נוצר אם כן פער בין פרקים ה - י בהם מלאכת הוצאה היא פעולה המתבצעת באופן מסוים, תוך כדי הליכה מרה"י לרה"ר⁵ לבין פרק א' ופרק י"א בהם ההוצאה היא דו כיוונית והיא בעצם סיטואציה בה עבר חפץ מרשות א' לרשות ב' בין באמצעות הליכה עם משא ובין באמצעות זריקה.

לפער הזה, בין המשמעות המקורית של פעולת ההוצאה לבין הרחבתה לכדי סיטואציה הלכתית מופשטת מתייחסת הגמרא באופן שונה בשתי סוגיות: בדף ב: ובדף צו:.

בסוגיית הפתיחה לפרק הזורק בדף צו: הגמרא דנה במקור של איסורי ההוצאה ההכנסה והזריקה. ושם

שנינו: "המוציא בין בימינו בין בשמאלו בתוך חיקו או על כתיפו חייב שכן משא בני קהת כלאחר ידו ברגלו בפיו ובמרפקו באזנו ובשערו ובפונדתו ופיה למטה בין פונדתו לחלוקו ובשפת חלוקו במנעלו בסנדלו פטור שלא הוציא כדרך המוציאין:" מלאכת ההוצאה כפי שהיא מוצגת כאן היא פעולה מסוימת ומוגדרת שיש לה הוראות בימוי מדויקות "כדרך המוציאין" או כמשא בני קהת¹.

המילה הוצאה משמעה העברה מרשות היחיד לרשות הרבים. גם אם נטען שאפשר "להוציא" חפץ מרשות הרבים לתוך הבית הרי שלאדם תמיד יש כיוון מסוים - בית ורחוב, פנים וחוץ. בפרק ו' חוזר שוב ושוב הניסוח "לא יצא האיש" ו"לא תצא אישה" - כאן מדובר במובהק על יציאה לרשות הרבים, יציאה המתבצעת תוך כדי הליכה.²

בפרקיננו³ שנינו "הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים מרשות הרבים לרשות היחיד חייב" יש כאן שני חידושים: ראשית, הזורק חייב אף על פי שאין זו כלל דרך המוציאין ושנית החיוב הוא דו כיווני: גם מרה"י לרה"ר וגם מרה"ר לרה"י. שני החידושים קשורים אחד לשני, כאשר אין כאן "דרך המוציאין" ואין בני אדם שעושים פעולה קונקרטיית ממילא מתבטלת המוחלטות של ההוצאה כהעברה דווקא

¹ על היחס שביניהם עיין במאמרו של ישי. שנרב בגליון 139.

² ראה נוספת היא מכך שהמשנה בפרק י משנה א' משתמשת בפועל הכנסה "המצניע לזרע ולדונמא ולרפואה והוציאו בשבת חייב בכל שהוא וכל אדם אין חייב עליו אלא כשיעורו **חור והכניסו** אינו חייב אלא כשיעורו:" וכן מהמשנה "המוציא כיכר לרשות הרבים" (פרק י' משנה ה').
³ פרק י"א משנה א.

⁴ וכן בפרק ז' משנה ב' "המוציא מרשות לרשות" - ולא מרשות היחיד לרשות הרבים.

⁵ התפיסה לפיה יש קשר בין הוצאה לבין יציאת האדם ממקומו (מרה"י שלו) משתקפת בעירובין דף י"ז שם דורשת הגמ' "אל יצא איש ממקומו ביום השבת - אל יצא - אל יוציא."

היא מכנה את הזריקה ואת ההכנסה 'תולדות' הוצאה. כמקור לאיסור ההכנסה הגמרא מביאה את סברת "מה לי עיולי מה לי אפוקי" שלכאורה מבטלת את הפער בין הוצאה להכנסה. אבל בשימוש במילים "אב" ו"תולדה" יש שמירה מסוימת על הפער בין ההוצאה שהיא האב ה"אורגינל" לבין הזריקה וההוצאה שהן התולדות. אף שאין כאן נפק"מ לדינא, הגמרא מכירה בכך שישנו הבדל כלשהו בין ההוצאה להכנסה והזריקה.

בדף ב הגמרא דנה בהלכות הוצאה: "אמר רב אשי: תנא, הכנסה נמי הוצאה קרי לה. ממאי? - מדתנן 'המוציא מרשות לרשות חייב', מי לא עסקינן דקא מעייל מרשות הרבים לרשות היחיד - וקא קרי לה הוצאה! וטעמא מאי? - כל עקירת חפץ ממקומו, תנא הוצאה קרי לה. אמר רבינא: מתניתין נמי דיקא, דקתני יציאות וקא מפרש הכנסה לאלתר. - שמע מינה." לפי הגמרא כאן אין הבדל בין פנים וחץ בעולם. כל מקום שבו מונח החפץ הוא מקומו כרגע והזה משם תחשב הוצאה. רבינא מדייק מהמשנה שכותרתה היא "יציאות השבת" אך

מפורטים בה מקרים של הכנסה שהמילה הוצאה כוללת גם את ההכנסה. לפי הגמרא כאן אין שתי פעולות שונות של הוצאה והכנסה (שהאחת היא אב והאחרת תולדה) אלא יש כאן פעולה אחת של העברה. בלשונינו המילה הוצאה מניחה שיש פנים ויש חוץ אולם במשנת 'יציאות השבת' הכיוונים ה'נורמליים' נשברים, במקום שבעל הבית ייתן לעני העני נותן לבעל הבית, ההתעקשות של המשנה להדגים את מלאכת הוצאה דרך הפעולות של העני אע"פ שלכאורה מדובר בפעולה חסרת תועלת (מה יעשה העני עם חפציו? איך יטלטל אותם הלאה?) ממחישה את היות פנים הבית חיצוניות לעני כמו שהרחוב הוא חוץ עבור היושב בבית. כך מתהפכים הפנים והחוץ ומתרוקנים ממשמעותם.

לעומת הגמרא בצו: ששמרה על פער מסוים בין הכנסה להוצאה הגמרא כאן מוחקת לחלוטין את ההבדל בין הכנסה להוצאה לא רק מהצד ההלכתי אלא גם מהצד הרעיוני, המעבר של מלאכת הוצאה מפעולה קונקרטיית לתוצאה מופשטת הושלם באופן סופי.

סודות התנועה המרחבית / עיון במשניות 'הזורק' ובסוגיית הפתיחה לפרק אביעד פראנקל

- יחודו של פרק הזורק
- עגלות ובעיות
- סוגיית הפתיחה
- המעביר ד' - תחילת הפיתרון
- המוציא כמכניס - מלאכה או תנועה
- פרק 'מעבר'

א. ייחודו של פרק הזורק

פרק הזורק, זהו שמו של פרק 11 במסכת שבת. בניגוד למצופה, המילה 'הזורק' איננה רק הפתיחה למשנה א' בפרק, אלא הכותרת של כל משנה ומשנה בו⁶. נגלה כבר, שבעינינו יש משהו מחשיד בצורת עריכה שכזו.

על פניו הפרק ממשיך את פרקי מלאכת המוציא, המוזכרת במשנת אבות המלאכות: "אבות מלאכות ארבעים חסר אחת... המוציא מרשות לרשות" שכזכור נדונה בצורה מסוימת בפרק א' א', אולי נדונה גם בפרקים ה' ו-ו⁷ והתפרטה לה באריכות החל מ' ג' ועד עתה. כאשר פרקים ז' (בחציו השני), ח' וט' דנים בעיקר בשיעורי ההוצאה, ופרק י' מתחיל לדבר בצורה ישירה על פעולת ההוצאה. דיון

זה (בפרק י') מתמקד בעיקר סביב השאלה כיצד מתחייבים בהוצאה, כוונות בהוצאה, הוצאה בשניים וכיוצא בזה - קרי, שאלות הסובבות את ההוצאה ולא נוגעות בלב ליבה של המלאכה. עתה מגיעים לפרק י"א ומצפים שסוף סוף תתחיל לדבר המשנה על הגדרת ההוצאה - מהי אותה פעולה המכונה 'המוציא', כיצד היא מתכתבת עם שאר המלאכות שהוזכרו במשנת ל"ט אבות⁸? וכו'. ומה אנו רואים בפרק? - בליל של תיאורי מקרים המתחילים בפעולות זריקה של אדם מסויים. האם ניתן לשזור את כלל הזריקות הללו לכדי מסכת מסוימת? על פניו נראה שלא. בעוד המשניות

⁸ הערת סגן העורך (י.ש): לענ"ד אין מקום לצפות שהמשנה תדבר על "הגדרות הוצאה" ראשית, באף מלאכה אחרת לא מצינו לא הגדרות ואפילו לא תיאור של המלאכה אלא רק שיעורים (הבונה כמה יבנה וכו') דווקא לגבי הוצאה עשתה עימנו המשנה חסד ונתנה תיאור ברור למדי של המלאכה במשניות "כדרך המוציאיין" ו"שכן משא בני קהת" תיאור ברור למדי של מלאכת ההוצאה. הצפייה הנוספת של הכותב לכך שהמשנה תבאר כיצד מלאכת הוצאה "מתכתבת" עם שאר ל"ט המלאכות נראית בעיני מופרכת אף יותר.

⁶ למען היושרה נציין שעי"פ חלוקת הדפוסים משנה ב' לא מתחילה בהזורק, אך ברור לכל ברבירב שמדובר בהמשך למשנה א'.
⁷ כתלות בפירושו היציאות שבפרקים אלו.

ג. סוגיית הגמרא

כבר בשורה השנייה של הגמרא, ניתן לראות שבהתייחס למלאכת ההוצאה אנחנו לא משתעבדים לכלל 'שכך הייתה עבודת הלוויים'. עובדה שאין לנו מוציאים את איסור ההוצאה מהאופן בו עבדו (הלוויים) במשכן, כי אם דווקא מכך שמשנה מצווה להפסיק לעסוק בפעולה זו בשבת¹². הראשונים כבר עמדו על נקודה זו, וטענו, איש בדרכו הוא, כי הוצאה מלאכה גרועה היא וקללות נמרצות בסגנון זה. אמנם מסביב ללימוד זה נראה כי הגמרא מתעקשת להכניס 'מלאכה' זו לכדי שאר המלאכות המנויות בל"ט שלנו ע"י יצירת תולדות ואבות וכו', אך דווקא התעקשות זו מעלה חשד מה לגבי מהימנות הניסיון 'ליישר' את 'המוציא' לכדי דבוקה אחת עם מלאכות הרבה.

ד. המעביר ד'

לכאורה, הישורת הבאה של הגמרא נראית מנרמלת את העסק - נסיון למצוא את המקור לזורק ד' אמות מדרכי בניית המשכן (ולא מאיסור ספציפי כמו שראינו במוציא). הגמרא די מסתבכת בחיפוש זה. לא רק שהיא לא מוצאת 'סיפור משכני' שיאשש את האיסור, היא מוצאת שגם אם נמצא זריקה שהייתה במשכן, המעביר ד' אמות מנלן?¹³ ובסוף אומרת - כל ארבע אמות ברה"ר "גמרא גמירי לה". מהו גמרא גמירי לה הנ"ל? ושאלה שעתה צומחת בעוז, מדוע הדבקנו לסוגיית פתיחת הפרק חיפוש לאיסור המעביר ד', שכידוע צץ רק במשניות ג' וד'? ובראייה מורחבת יותר, מה עושה הדבקות שאלת המעביר ד' לסוגיית הפתיחה למשמעות ההעברה ומשמעות ההוצאה¹⁴?

מזרימת הסוגיא נראה בבירור שהגמרא חושבת שהזורק ד' אמות הוא סה"כ סניף של המוציא. כיצד מתנהג סניף זה? מדוע הוא צומח מאיסור המוציא? בעל המאור מציע שהזורק ד' אמות לוקח חפץ מרשות האדם ומוציא אותם מחוץ לד' אמותיו, כך שבצורה סימבולית יותר או פחות הוא מעביר מרשות לרשות. גם בלא להזדקק לבעל המאור ניתן להבין שבאופן ספרותי, הזורק ד' מטריד את הגמרא יותר מהמעביר ד'¹⁵, וזה מכיוון שהיא רוצה לקשור בין הזורק מרשות לרשות לזורק ד' אמות. אם כן, ניתן להגדיר כעת, שהגמרא מאפיינת את מלאכת 'המוציא', לא כמלאכה קלאסית, כי אם כתנועה מרחבית. בתוך התנועה המרחבית האסורה, ניתן

הראשונות מדברות על זריקה מרשות לרשות, באות משניות בהמשך ומדברות בכלל על זריקת ד' אמות ברשות הרבים. בהמשך אנו רואים את 'הזורק ונזכר לאחר שיצתה מידו' שמדבר בכלל על האפשרות לעצור מלאכה באמצע התרחשותה. אם כן, אנו נשארים בשאלה, מה מאחד את המשניות הללו לפרק אחד, ועוד כזה שהיינו מצפים ממנו להוות תפנית בהסתכלות על מלאכת ההוצאה. בלימוד הראשוני של הפרק הועלו שתי הצעות מרכזיות לקריאה בפרק: הראשונה - הפרק מדבר על מקרה מיוחד בתוך מלאכת ההוצאה, מקרה הזורק. הזורק הוא מקרה שונה מהוצאה רגילה בשל היבטים חיצוניים למלאכה - הזורק יכול 'לטייל' מעל רשות מסוימת ואף על פי כן לא לעבור בתוכה, הוא יכול להתרחש במסגרת זמן רחבה יותר מאשר המוציא וכו'. אנו דנים בזורק בתור חתימה לדיני המוציא בתור מקרה חריג שגם בו ראוי לדון, ואמת היא שהצלחנו להתחמק מדיון משמעותי בשאלת גודל המוציא לאורך כל המסכת. דרך שניה היא להסביר שהמשנה משתמשת בחריגת 'הזורק' על פני 'המוציא' ע"מ לחדד שאלות קיצון במקרה המוציא הקלאסי, ודרך חידוד ה'קונפליקטים' הקטנים שבמקרי 'הזורק' ליצור הגדרות מופשטות של דיני 'המוציא'. לפי דרך זו, אכן המשנה מוצאת סוף סוף מנוחה ונחלה בגדרי המוציא דרך בחינת מקרי 'הזורק'⁹. אפשר, ואף ראוי להקשות קושיות על שתי הדרכים המוצעות, אך אין דרכנו לשלול את דרך המנגדים לנו כי אם להציע את הצעתנו הטובה יותר (אולי).

ב. עגלות ובעיות

נתבונן במשניות א' ו-ב' בפרקנו. המשנה מדברת על הזורק בין רשויות שחייב, ומציגה מחלוקת בין ר' עקיבא לחכמים לגבי הזורק מר"ה לר"ה ורה"י באמצע - שר"ע מחייב וחכמים פוטרים. המשנה ממשיכה בפרשנות דברי חכמים¹⁰, ומוסיפה שהמושיט מגזוזטרא לגזוזטרא שבדיוטתה חייב (אל מול המושיט לדיוטא שממול שפטור). מה ההגיון בחילוק בין הבלקון שמולי לבין זה שלצידו? המשנה מסבירה 'שכך היתה עבודת הלוויים - שתי עגלות זו אחר זו ברשות הרבים מושיטין הקרשים מזו לזו אבל לא זורקים'. הסבר זה של המשנה יכול להתפרש כ'גזירת הכתוב' - כלומר, היינו חושבים שגם בזה מול זה חייב¹¹, אלא שכך הייתה עבודת הלוויים, מתאר מאוד מסויים. נבעך, שכנעתם. האם באמת עבודת הלוויים נושאת משקל רב כל כך בפרקנו (או בפרקים אחרים שלמלאכת הוצאה)?

¹² וכפי שהסבירו זאת הרשב"א והריטב"א ולא כר"ן וכתוספות שמשבשים הגירסא.

¹³ ונראה מיותר להסביר את האירוניה התלמודית שלכאורה דנה בסניף צדדי של המעביר, בעוד היא זונחת את הענף העיקרי. בהמשך נראה שמגמת הגמרא באירוניה זו קושרת את המעביר ד' למוציא דווקא ע"י הזורק.

¹⁴ אם אכן ישנה השפעה כזו, וייתכן בהחלט שזה מה שמארנו בא לטעון.

¹⁵ כפי שהזכרנו בהערה 8.

⁹ ולא כאן המקום לדון בשאלה מדוע המשנה בוחרת בדרכי עקלתון ע"מ להציג הגדרות מופשטות. עיין בספרי המחקרים על המשנה, עוד ראה אצל י.ג. פיינשטיין עמ' 381 הערה 3, 'העירני ידידי...'

¹⁰ והיו שניסו לפרש את משנה ב' כפירוש אליבא דכולהו ולא נראה לי שעלתה בידם מאומה.

¹¹ או שגם באותה דיוטא פטור, כפי שהציע מורי הרב אלמוג.

הררים התלויין בשערה

ו שוקי מאירסון

במשנה הראשונה בפרק הזורק מופיעה השוואה למלאכת המשכן.

שתי גזוזטראות זו כנגד זו ברשות הרבים,
המושיט והזורק מזו לזו - פטור.
היו שתיהן בדיוטא אחת,
המושיט - חייב, והזורק - פטור,
שכך היתה עבודת הלויים:
שתי עגלות זו אחר זו ברשות הרבים,
מושיטין הקרשים מזו לזו, אבל לא זורקין.

הופעה זו היא חריגה משתי בחינות: הראשונה היא, מכיוון שבמסכת שבת ישנם שלוש אזכורים של מלאכת המשכן בלבד, בסוגיא שלנו, בפרק י' משנה ג': 'שכן משא בני קהת' וכן בפרק יב' משנה ג': 'שכן היו כותבין על קרשי המשכן'. האזכור אצלנו חריג מבחינה נוספת, מכיוון שהשוואה למלאכת המשכן היא מאוד מדויקת, דווקא מושיט ודווקא לאורך רשות הרבים ולא לרוחבה.

הסוגיה שפותחת את הפרק מגיבה למשנה זו, ומתמודדת בשאלת השוואה למשכן.

אמר רבי יוחנן: דאמר קרא ויצו משה ויעבירו קול במחנה. משה היכן היה יתיב - במחנה לוי, ומחנה לוייה רשות הרבים הוא, וקאמר להו לישראל: לא תפיקו ותיתו מרשות היחיד דידכו לרשות הרבים. וממאי דבשבת קאי, דילמא בחול קאי, ומשום דשלימא לה מלאכה? כדכתיב והמלאכה היתה דים וגו'. - גמר העברה העברה מיום הכפורים. כתיב הכא ויעבירו קול במחנה וכתוב התם והעברת שופר תרועה, מה להלן - ביום אסור, אף כאן - ביום אסור.

ר' יוחנן רוצה ללמוד את המקור למלאכת הוצאה מכך שבמשכן משה אסר להוציא מרשות לרשות בשבת אך לימוד זה אינו הולך באופן פשוט, והגמרא נאלצת לדרוש במעין גזירה שווה מיום כיפור. היינו שלמסקנה אנחנו לא יכולים ללמוד באמת ממלאכת המשכן, אלא רק מדרשת הפסוקים.

אף את מלאכת הכנסה, אנחנו לא לומדים מכך שהיתה הכנסה במשכן (עיין בקושיית התוס' ד"ה הכנסה), אלא מסברה.

את מלאכת זריקת ד"א ברה"ר, מנסים ללמוד מהמשכן אך הגמרא דוחה ניסיון זה ובוחרת ללמוד מ'גמרא גמירי לה' את איסור זריקה ד"א ברה"ר. יתירה מזו, תוך כדי הדחיות של הלימוד מהמשכן,

להבחין בין תנועה בין רשויות, ובין תנועה בתוך רשות מסוימת.

ה. מה לי מוציא ומכניס - התנועה כתנועה

אם הבעיות ה'מוציא' הנ"ל הינה תנועותיות מסוימת, נוכל לפתור שלל בעיות נקודתיות בהם נתקלנו במהלך המודנו. לדוג' המשפט הבא הן בלימוד מלאכת 'הכנסה' נשמע עתה ברור ומובן: 'מכדי מרשות לרשות הוא, מה לי אפוקי ומה לי עיולי'.

מעבר לבעיות הנקודתיות, ההגדרה של תנועה יכולה לפתור בעיות במהות המלאכה. בשלב הראשון נסביר מדוע מלאכה זו היא מלאכה גרועה, כפי שאנו נאלצים לשמוע מפעם לפעם. האמת היא שמלאכה זו אינה כ"כ גרועה, היא פשוט איננה מלאכה במובן הרגיל, הלא האדם לא פועל ולא יוצר אלא מקיים תנועה מסוימת, וזהו אכן 'חידוש' ו'מלאכה משונה' וכו'.

על דרך זו נוכל לפתור גם את בעיית העגלות ממשנה ב'. מדוע התחייב היהודי שהעביר בתוך אותה דיוטא, ואילו זה שהעביר מעל רשות הרבים, לגזוזטרא שממולו נפטור? ניתן להציע שגם לרשות הרבים יש תנועה מסוימת, והיא תנועת זרימת הרבים. כאשר אני עומד בתוך רה"ר, אני לא מוטרד מהשאלה מהי הזרימה, מכיוון שבין כה וכה אני משתמש ברשות. לעומת זאת, כאשר אני עומד מעל הרשות, אני אכן יכול 'להתעלם' מרשות הרבים בהושטה מצד לצד, אך כאשר אני 'ממשיך' את תנועת רשות הרבים גם למקום בו אני עומד, אני יכול להגביה את התנועה הזורמת למטה¹⁶.

ג. ובחזרה לפרק 'הזורק'

לאחר שיצאנו עם הצעה מסוימת לפירוק המושג 'הוצאה', ע"י שימוש במושג 'זריקה', ניתן לנסות אולי להבין את עקרון הפרק הגדול. ניתן אולי לומר כי המשנה, דווקא ע"י ערבוב המקרים השונים המתחילים ביהודי הזורק, באה לצייר סיפור גדול של תנועותיות במרחב, שהיא היא לב ליבה של מלאכת הוצאה. ע"י ה'ליקוט' של המוציא והמעביר והנזכר, כולם מאוגדים תחת מעשה הזורק, מדגישה את היחודיות של ה'אב'¹⁷ בין ה"ט. המוציא כעת איננו יצירה בעולם, הוא לא יכול להשתלב במערכת המושגים הפשוטה של מלאכות המשכן, המוציא הוא תנועה אסורה.

¹⁶ ניתן לשים לב שרש"י משתמש בשפה דומה בפירושו למשנה: "שארבע עגלות היו לבני מררי שהיו נושאים קרשי המשכן והן הולכין שתיים כאחד זו בצד זו כדאמרין בגמ' וכשהיו פורקין את המשכן טעון על העגלות היו מעמידין העגלות כדרך הליכתן שתיים זו אצל זו סמוך למשכן ושתיים זו אצל זו לפנייהם דרך הליכתן לאורך רה"ר שהיו רוצים להלך אחר עמוד הענן ההולך לפנייהם ופורקי המשכן היו מושיטין הקרשים לאותן שעל שתי העגלות הסמוכות למשכן והן מושיטין לאותן שלפניהם"¹⁷ ושימו לב שכעת כבר לא נקרא לו 'מלאכה'.

הגמרא מוכיחה את חוסר האפשרות ללמוד מהמשכן. הרי במשכן זרקו ד"א במקום פטור, ואנחנו לא נלמד מכך לחייב זריקה במקום פטור. במשכן זרקו כאשר אוגדו בידו, ואנחנו לא נבוא לחייב במקרה כזה. אם כן, ישנן כל מיני פעולות שבפועל התבצעו במשכן ואנחנו לא נלמד מהן לאסור פעולות אלו בשבת.

מסקנת הסוגיה היא אם כן שלא ניתן ללמוד שום דבר מהמשכן, לא לאיסור ולא להיתר. במשכן התבצעו כל מיני פעולות באופנים מאוד מורכבים, ואין בכוחנו וברצוננו לחשוף באיזה אופן מדויק התבצעו הפעולות, ולכן לא זו הדרך ללמוד את המקורות למלאכות שבת. המשמעות היחידה שיש למשכן בהלכות שבת, היא שפעולה שהיתה במשכן נקראת אב, ופעולה שלא היתה במשכן נקראת תולדה. אך לדבר זה אין נ"מ אמיתית, שכן לר"א אין שום נ"מ לאבות ותולדות חוץ מהשם בלבד.

הגמרא ממשיכה למצוא מקורות מקראיים למלאכות שבת - המקושש. כאשר נחשוף מהי הפעולה אותה ביצע המקושש נוכל לאסור פעולה זו מהתורה באופן ברור. באופן תיאורטי היינו יכולים

ללמוד מכך, איזו פעולה חייבים עליה באופן ודאי במלאכות שבת. אך אף לימוד זה לא מתקיים שכן ישנה מחלוקת מה הפעולה אותה עשה המקושש. התורה כיסתה מאתנו מהי הפעולה של המקושש. כפי שכיסתה מאתנו במה חטא צלופחד.

האופן בו אנו קוראים את התורה הוא לא 'בגובה העיניים'. אין טעם בלנסות לשחזר את המציאות המתוארת בתורה, במעין מחשבות תיאורטיות על האופן בו תפרו וארגו את היריעות במשכן. מה שהתורה סיפרה לנו אנחנו יודעים, מה שהתורה לא סיפרה לנו, איננו יודעים. האופן בו אנו יכולים לחשוף את הלכות התורה הוא רק באמצעות הדרשה. הדרשה היא הכלי היחיד שמאפשר לנו לחשוף את הטמון בתורה. (באופן דומה יש להבין את סוגיית עין תחת עין בפתיחה לפרק החובל)

לסיכום, הסוגיה דוחה את הרעיון המשונה ללמוד מהמשכן את מלאכות שבת ומעדיפה מערכת אחרת של מקורות של דרשות סברות ומסורת ללמוד את ל"ט מלאכות שבת.

הערה בעקבות הערה | יוחי מרק

ביום שלישי ב'שיעור המהרש"א¹⁸ העיר מו"ר הרב עדין לקושיית 'פשוט': כיצד יתכן שאדם אחד היה מסוגל להושיט קרש מעגלה לעגלה אם משקלו של קרש אחד הוא כחמש טון? (על פי חישוב מהיר של אפרים), ולכן הוכרחנו לומר שכמה אנשים הושיטו הקרש יחדיו, וכן יש לדייק מהמשנה שנקטה לשון רבים 'מושיטים'.

ואם כן יש לשאול, כיוון שמצינו במשכן ששניים סחבו קרש בבת אחת - מדוע אמר ר' שמעון (בדף צ"ג) שאף שניים שהוציאו דבר שאין ביכולת כל אחד מהם לחוד לסחוב אותו פטורים?

ובהכרח יש לומר מה שנראה מאוד מהסוגיות העוסקות בשניים שעשאוה - דין זה עוסק רק בשאלה האם האדם מתחייב חטאת או לא, ולא בשאלה האם יש כאן איסור או לא. הוכחה ברורה ופשוטה לכך היא שרבי שמעון ואף סתם הגמרא בכמה מקומות, דורשים את הפטור הזה מ'בעשותה' - יחיד שעשאה חייב שניים שעשאוה

פטורים, ומי שמכיר את הפסוק המדובר יודע שאין שום קשר בינו לבין הלכות שבת -

וְאִם נִפְּשׂ אַחַת תְּחַטָּא בְּשִׁגְגָה מֵעַם הָאָרֶץ
בְּעִשְׂתָּהּ אַחַת מִמִּצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ
וְאִשָּׁם: או הוֹדַע אֵלָיו חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא
וְהֵבִיא קֶרְבָּנוֹ שְׂעִירַת עִזִּים תְּמִימָה נִקְבָּה עַל
חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא:

וכדברינו אף נמצא כתוב ב'שפת אמת' על הש"ס-

ואולי דרשו מדכתיב תחטא בשגגה בעשותה משמע דשניים שעשאו אינו בכלל חטא. ומ"מ צריך עיון מנא להו להפוסקים לפרש דליכא איסור תורה כיון דלא אמעוט אלא מקרבן וגם קשה דהוי כחצי שיעור?

לגבי קושיית השפת אמת 'דהוי כחצי שיעור', אפשר לתרץ שיש הבדל בין חצי שיעור לבין חצי מעשה. בחצי שיעור מעשה האיסור נעשה, אלא שאין שיעור לחייבו חטאת, מה שאין כן מי שעושה חצי מעשה.

¹⁸ זהו שמו של השיעור אך אין שום מחויבות לתוכן הנלמד.

המפרשים שטענו שטעמו של ר"ש הוא משום
גזירת הכתוב (מהדרשה לעיל), מ"מ לא אמרו
שהדבר נאמר רק לעניין חיוב חטאת.

ולסיום יש להדגיש שאין דברינו כאן הגישה
המסורתית בעניין: רש"י מסביר שטעמו של
ר"ש הוא משום שהוא סובר שכל אחד
מהשניים הוא מסייע ואין בו ממש; ואף שאר

אָשְׁרֵיךְ ! צדיק

כָּר יוֹחֵאֵי
מְמִירוֹן
עוֹשֶׂה מְנַגֵּל
בְּאֶסְפִּסוּפָא
קָרַחְנָה שֶׁל כָּל הַשְּׂכוּנָה
גַּם מוֹזִיקָה
גַּם סִלְטִים
גַּם בְּשָׂרִים
גַּם גִּילָת כּוֹתְרָה־עֲלִישׁ
תְּשׁוּרֵי
וּמִישׁוּרֵךְ

טוֹרְמִיסִין (שם זמני)

שבועון ליצירה תורנית שעל יד מוסדות תקוע

בקובץ זה משתתפים:

יוחי מרק

לפני של"ת

אביעד פרנקל

בשל"ת שני

ידידיה שמבלבערג

אחרי של"ת

רב יהושע מאירסון

בלתי נשל"ת

מערכת טורמוסין מקבלת מאמרים גם

בנושאים שאינם מסכת שבת.

עלינו להזכיר כי פרסום שירים מותנה באישור ועדת

תרבות של השבועון. שירים אנונימיים ובלתי

מוצלחים לא יתפרסמו.

שלומות